

**TINA
HARNESK**

Vuoden kirja
Ruotsissa
2023

LUMISEN KYLVÄJÄT

**SUOMENTANUT
LEENA VIRTANEN**

WSOY

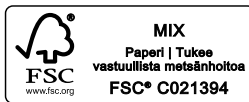
Tina Harnesk

LUMSEN- KYLVÄJÄT

SUOMENTANUT LEENA VIRTANEN

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Suomentaja kiittää Taiteen edistämiskeskusta kirjastoapurahasta.

Suomentaja ja kustantaja kiittävät seuraavia asiantuntijoita:
Anna Bäck, Iina Kärkkäinen, Anniliina Lassila, Heli Mäntyranta,
Marjo-Riitta Rantamäki, Seppo Raudaskoski ja Are Tjihkkom.

Pohjoismaiden
ministerineuvosto on
tukenut tämän teoksen
suomentamista

RUOTSINKIELINEN ALKUTEOS

Folk som sår i snö

COPYRIGHT © TINA HARNESK 2022

Published by agreement with Ahlander Agency

SUOMENKIELINEN LAITOS

© LEENA VIRTANEN JA WSOY 2024

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-49856-9

Painettu EU:ssa

*Teille, lapset
Ejvind & Flora
Jon-Ánte, Joar, Máhte, Erik, Signe,
Dag-Biehtar, Antaris, Edith, John & Daria*

*... & sinulle, miehelle, joka lupasi minulle koiran,
jos kirjoittaisin kirjan.*

Your move.

Prologi

»Kerro eanu vielä se satu poropaimenesta, joka tapasi haldin!«
Pojan ääni oli kirkas ja väsymättömän virkeä, se ropisi lattian poikki kuin kourallinen pakkasenpuremia puolukoita.

Máriddjá loikoi viereisessä kamarissa ja kuuli, kuinka Biera ryysti kahvia sokeripala hampaitten välissä ja laski sitten kupin käsistään pöytäliinalle.

»Noh, sen tarinan sie olet kyllä kuullu jo monet kerrat ennenkin, mutta kai mie sen vielä kertaalleen voin kertoa«, Biera vastasi pojannassikalle muka kyllästyneenä.

Bieran vaimo kuitenkin tiesi, että mies rakasti kertomista, että tämä oli saanut kertomisen lahjan vanhemmiltaan – ja he puolestaan olivat sen saaneet niiltä, jotka olivat kulkeneet elämän polkuja ennen heitä. Sillä tavalla he muistivat; niin kansa vailla paperille kirjoitettuja sanoja jätti jälkensä maahan, jota ei tahtonut muovata.

Kaikkein eniten Biera rakasti kertoa pojalle, joka istui häntä vastapäätä keittiösohvalla silmät pirteänväsyneinä ja pöydällä olevaa sokerikippoa pikku näpeillään pyöritellen. Máriddjá nyhti tyynyä posken alle, etsi letin käsiinsä ja asetteli sen niin, että rauhaisassa pimeässä oli mukava maata. Hän sulki silmänsä.

Myös Máriddjá rakasti Bieran tarinoita, varsinkin niitä, jotka tulivat tämän luo juuri näin: lapsen pyynnöstä. Siinä kamarin

hämärässä Máriddjá näki silmissään, kuinka Bieran katse kurotti kaukaisuuteen, kun mies haki sanoja sisältään, etsiskeli sitä nuorta poropaimenta – ja kun Biera nuorukaisen löysi, hänen äänensä oli jonkun toisen. Se tunnusteli tiensä läpi keittiön puulieden valonkajon ja livahti ikkunasta ulos pimeään. Lopulta Bieran ääni kaikui huoneen kaikissa varjoissa, houkutteli hahmoja hämärästä. Máriddjá kuunteli, kuinka Biera loihti esiin sorkkien napseen ja poronruumiiden liikkeen aukeilla selkosilla, eläinten karvaa pölyttävän ja turpia kutittelevan tuulen. Ja sieltä poropaimenpoika jo tulikin – puolijuoksua kuulijoitaan vastaan, sanattomassa yhteydessä koiransa kanssa. Suopunki keikkui kevyesti pojan painellessa kivien yli ja leuku läiskähteli reittä vasten.

»Kävi kerran niin», Biera aloitti, viipyilevästi ja raskain, kumein soinnuin kuin kirkonkello. Sanat olivat selkeitä, suvun muisti paisutti ääntä. Oli mahdotonta sanoa, joutuiko Biera esiin loihtimansa voiman valtaan vai ottiko hän itse valtaansa tuon voiman, poropaimenen – ja heidät kaikki tässä ja nyt. Jopa seinällä raksuttava vanha kello tuntui odottavan hengitystään pidätellen, kun Biera alkoi lukea kirjoittamattomien tarinoiden kirjasta.

»Kävi kerran niin, että muuan nuori poropaimen oli kesällä koiransa kanssa tunturissa, yksin poroja raitioimassa. Se oli raskasta työtä, ja sekä poika että koira olivat väsyksissä kun panivat laavuun maata. Nuotio oli melkein sammunut, mutta kivien välissä kyti vielä kuuma hehku. Uni oli jo saamassa pojasta kiinni, kun hän siinä makasi silmät kiinni ja reppu päänalusena. Mutta silloin laavun seinän takaa kuului raapinaa. Poika avasi silmät, tihrusti puolihämärässä ja huomasi, että jokin painui seinää vasten, hän nousi siis istumaan. Kuului helisevää naurua ja hiljaisia sanoja, hännäävää likkojen puhetta. Poika kuulosteli, ja näki sitten kolmen siluetin astuvan esiin laavun ulkopuolella. Ne kinastelivat

keskenään, ja sitten laavunahkaan ilmestyivät tytönvartalon muodot, kun yksi hahmoista tuupattiin sitä vasten.

'Olet tiirannut kauempaa koko päivän. Katsopa kunnolla nyt!'

Poropaimen tajusi, että hänen laavunsa ulkopuolella oli háldi-tyttöjä, sillä ketään muuta ei täälläpäin ollut ainakaan peninkulman säteellä. Saamelaiden muistissa ja tarinoissa senkaltaiset olennot olivat aina lähellä, ne kulkivat jokaisen vierellä, mutta näyttäytyivät vain joskus ja vain niille, joilla oli sellainen lahja. Tarinoita oli paljon, ja nuorukainen oli kuullut kaikki, jotka hänen perheessään tiedettiin. Kanssaeläjiksi saamelaiset serkkujaan kutsuivat, ja oli olemassa keinoja, joilla heihin sai yhteyden, joilla heidät sai seisahtumaan niin että heitä saattoi katsoa ja koskettaa.

Koira oli herännyt ja terästännyt koko ruumiinsa tyttöjen suuntaan. Sen kurkusta nousi murina, joka hiljeni vasta kun käsi silitti niskakarvaa. Toisella kädellä nuorimies hamusi puukontuppea vyössään ja hiljaa kuin henkiolento hän veti tupesta sarvikahvan ja teroitettun teräksen. Seuraavalla kerralla kun tytönruumis törmäsi laavua päin hän oli valmiina – hän tuikkasi likkaa kevyesti puukonkärjellä takamukseen niin että laavunahkaan puhkesi pieni verikukkanen.

Ulkona tuli hiljaista, kuin sakea sumu olisi laskeutunut tunturiin. Tuuli veti henkeä, puro lakkasi laulamasta ja hiipuvan hiiloksen pehmeä ratina vaikenä kuin olisi jäähtynyt.

Sitten laavun raskas ovivaate vedettiin syrjään ja aukosta kumartui naishahmo, joka pehmein liikkein kävi tulen toiselle puolen istumaan. Ja kohotti katseensa. Silmin kirkkain ja tummin kuin suolampi katsoi háldi nuorta poropaimenta, kunnes hengenvedot tuskin enää löysivät tietään ulos tämän ruumiista.

Pitkään tyttö katseli poikaa niin, kuin kurottaen hänen sisimpäänsä. Lopulta tyttö hymyili ja sanoi vakaalla äänellä:

'Sinun tekisi mieli pidellä minua. Nyt nähdään, pystytkö pitämään minut.'

Hänen saamensa oli vanhahtavaa, ja ääni oli tyyni ja kantava, kun hän jatkoi:

'Minusta tulee sinun vaimosi ja myötäjäisinä saat minun poro-eloni – synnytän sinulle terveitä poikia ja vahvoja tyttäriä, ja meistä tulee onnellisia. Mutta yksi asia sinun täytyy luvata.'

Poropaimenen sydän jyskytti. Hän ei muuta voinut kuin nyökätä, täynnä onnea ja odotusta.

'Koskaan et saa kenellekään kertoa, kuinka minusta tuli sinun omasi tai mikä minä olen. Koskaan et saa kutsua minua nimellä, joka ei kuulu sinun maailmaasi.'

Nuorukainen rykäisi ja lupasi innoissaan ja tosissaan tehdä niin kuin häldityttö sanoi. Sitten hän meni, niin kuin tyttö oli neuvonut, paikkaan, jossa seisoivat hänen perheensä pyhä seitakivi ja katseli silmiään siristellen vaaleaan kesäyöhön. Aivan kuin sääsketkään eivät olisi sillä yön tunnilla liikkuneet.

Hän kuuli suuren porolauman lähestyvän. Suopunki käsisään hän seurasi katseellaan valkeaa valtahirvasta, juuri niin kuin tyttö oli käskenyt. Sitten hän heitti. Ja kun hänen onnistui kiskoa vahva, ylpeä hirvas luokseen – silloin tokka halkesi kahtia ja puoli laumaa seurasi hirvaan perässä. Porot tulivat kuin imussa, kaula pitkänä ne virtasivat johtajansa jälkeen. Kohti nuorukaista.

Kävi niin kuin tyttö oli sanonut. He menivät naimisiin, mutta kulkivat koko seremonian ajan kumpikin vastapäivään, ja pojan siidan noaidi luki Isä meitä takaperin. Väkevä samaani huomasi kyllä heti, mikä morsian oli, mutta tiesi paremmin ja piti suunsa kiinni. Lapsia tuli yksi toisensa perään, ja vaimon mahtava elo soi perheelle rikkautta. Elämä kohteli heitä hyvin, ja poro-onnea riitti.»

Samassa keittiöön laskeutui hiljaisuus. Biera kieputti laiskasti kahvikuppiaan ja tuijotti sakkaa sen pohjalla mitään näkemättä, tai ehkä tulevaan näkien.

»Mutta mitä sitten tapahtu?» kysyi poika.

»Kyllähän sie sen tiiät. Yhtenä iltana aviomies upotti sormet naisensa mustaan tukkaan ja kuiskasi tämän korvaan – *Rakas vaimoni, oma rakkaani... oma háldini...* Vaimo jäykistyi kuin kiveksi. Ja yhtä verkkaan kuin pilvi väistyy auringon eestä taivaalla, hän kääntyi pois, keräsi lapset helmohinsa – ja vilikasemattakaan miestä he astuivat hiljaa kodan oviaukosta ulos. Ja suureksi kauhukseen mies näki, kuinka hänen perheensä, ja vähän matkan päässä laiuntava porolauma niin ikkään, haihtuivat ilmaan ja sulivat ensimmäisiin auringonsätteisiin, jotka maahan lankei.»

Máriddjá värähti kamarissa peiton alla. Hän odotti, että lumous särkyisi, niin kuin aina kävi Bieran vaiettua. Sitten nuuskarasian kansi aukesi napsahtaen. Biera otti hyppysellisen pahkuraisiin sormiinsa. Poika istui hetken hiljaa. Sitten hän kysyi:

»Mutta minkä tähän hän häipyi? Jos hän kerta rakasti poropaimenta, niin olis kai hän voinu lasten kanssa jäääkin?»

Biera näytti punnitsevan vastaustaan tarkoin ennen kuin avasi suunsa: »Syvällä sisällänsä hän kai kaipasi jottain muuta, vaikka mies hälle olikin rakas. Mie luulen, että kaipuu sinne, missä oma koti on, ei sammu ikinä. Mihin sitä sitten elämässsä ryhtykin ja minne ikinä päätyykin, niin syämellä on aina juurensa.»

Bieran ääni oli niin ajasta tyhjä, niin kohtaloa täysi, että hänen vaimonsa tiesi sen; Biera oli Nähnyt.

1

Vihreää valoa Jábmemáhkkálla

Keskellä synkintä sysitalvea sai vanha nainen tuomionsa. Máriddjá oli johdonmukaisesti vältellyt katsekontaktia naispuolisen lääkärin kanssa sameansävyisen taiteen koristamassa vastaanottohuoneessa istuessaan. Kamalat maisemataulut oli kai varta vasten valittu kehystämään juuri tällaisia keskusteluja, hän ajatteli kyynisesti.

Tohtori Skruvlenius odotti potilaansa reaktiota ja siristi lempeästi silmiään vihervänhoitoiset kulmat myötätuntoisella kaarella.

Lääkärin kulmakarvat näyttivät oikeastaan vähän merisairailta, niin värinsä kuin muotonsakin puolesta, nököttäessään siinä korkealla silmälasien yläpuolella kuin kaksi krapulaista toukkaa. Tai ehkä liskoa. Kaksi vikkellä ja vähäkalorista pikkuliskoa vilisti otsalla, kun tohtori puhui Máriddjälle huolella harjoitellun myötätuntoisesti.

Jospa se johtuupi valosta? Huoneessa tuoksahti voimakkaasti käsihuuhteelta ja liljoilta. Máriddjá nosti leukaansa jotta näkisi paremmin. Punainen tukka saattoi tietysti saada vihreää sävyä, jos suihkusta tuleva vesi oli hapanta. Vai oliko se toisin päin? Ei vaan! Suolainen vesihän se sai ihokarvat vihertämään. Siitä oli kerrottu televisiossa, joten se piti paikkansa.

Lääkäri hymisi vaimeasti ja rauhoittelevasti; vanha rouva oli juuri saanut kuulla lohduttomat uutiset terveydentilastaan ja oli selvästi hyvin järkyttynyt.

»Ymmärrän, että tämä on vaikeaa, Maria, mutta näin *tavatoman* ikäviä uutisia ei valitettavasti voi täysin kivuttomasti kertoa.»

Kulmakarvat notkahtivat supernopeudella ja muodostivat sitten taas myötäelävän, vihreän A-kirjaimen lääkärin silmien yläpuolelle.

Máriddjá kohotti omia kulmakarvojaan korkealle otsaansa kohti; hän halusi ottaa selvää, olisiko niistä matelijoiksi, mutta ei. Harmillista. Sellaisesta taidosta olisi ollut paljon iloa. Sierraimet laajenivat ponnistuksesta, kun Máriddjá vielä kerran koetti jäljitellä lääkärin komeita kasvonliikkeitä. Nyt nuo kliinisen nypityt karvavanat olivat painuneet ällistyttävän alas silmäluomien päälle tohtorin yrittäessä tavoittaa potilaansa pakoilevaa katsetta.

Oppiskohan sitä tuommosen taion, jos oikeen kovasti harjoittelis? Máriddjá pohti ja nojasi kiinnostuneena eteenpäin epämukavassa ja luonnottoman upottavassa nojatuolissa. Hän pani merkille, että vastakaiun puute alkoi jo kiusata tohtoria.

»Entä kuinka sinulla on asiat kotona?» tohtori Skruvlenius kysyi pää empaattisesti kallellaan. »Onko sinulla siellä kumppania tai jotakuta toista läheistä, joka voisi nyt olla tukenasi?»

Lääkärillä oli harvinaisen ärsyttävä tapa artikuloida kysymyksensä erittäin selvästi, ikään kuin Máriddjá olisi jotenkin vähälahjainen.

»Me teemme tietysti kaiken voitavamme, jotta saat tukea ja apua tästä eteenpäin. Voimme tarjota keskusteluapua, ja voin myös kirjoittaa sinulle jotain mielialälääkettä, jos sinusta tuntuu, että sellaisesta voisi olla apua?»

Vaikka tohtorin ääni oli pehmeä, Máriddjá valpastui ja oli yhtäkkiä taas täysin läsnä vastaanottohuoneessa. Kulmakarva-analyysi sai jäädä sikseen.

»Minä olen naimisissa, ja kyllä minun ukko minusta huolenpittää. Ei tarvita yhtikäs mittään nyt kun tiiän miten asia on.» Máriddjá aikoi nousta tuolista. »Kiitoksia vain kaikesta.»

Tohtori Skruvlenius kuitenkin esti häntä nousemasta ojentamalla viileän kätensä. Kaksi liskoa lähestyi toisiaan lääkärin nenänjuuressa, ne nuuhkivat toistensa kuonoja.

Viehko pikku tohtorintassu lepäsi Máriddján omilla koukku-sormilla kuin kukan terälehti männynkäkkyrällä.

»Ymmärrän, että tätä on vaikea hyväksyä, Maria, mutta sitten kun sinusta tuntuu, että olet siihen valmis, niin kerron mielelläni lisää niistä vaihtoehtoista, joita meillä on tarjota. Ja jos ei muuta, niin voisimme ainakin järjestää keskusteluapua sinun miehellesi.»

Máriddjá säikähti niin, että unohti ärsyyntyä siitä, että lääkäri oli taas kerran puhutellut häntä väärällä nimellä. Hän pudisti Skruvleniuksen kosketuksen kädeltään ja vastasi: »Ehei, minun ukko se ei paljoo puhu. Hän ottaa tämän ihan rauhallisesti. Ei tästä varmaan hänelle mittään huolta koiu, ei.»

Nyt liskot pompahtivat niin, että tohtorin otsa meni poimuille. Sitten ne upposivat kasvojen uurteisiin kuin peitelläkseen hämmästystään, tai kauhistustaan.

Jo on ennennäkemätön lahaja tuolla naisella, ajatteli Máriddjá vaikuttuneena ja kadotti keskustelun punaisen langan.

»Ei mutta, aivan varmasti tämä tulee olemaan miehellesi vaikeaa ... eikä yksin ja ilman tukea jääminen tällaisessa tilanteessa todellakaan ole suositeltavaa ikäihmiselle!» Skruvleniuksen melko monotoninen ääni alkoi virkistävästi livetä korkeammille asteikoille. »On *hyvin* traumatisoivaa joutua toisen puoliskonsa

menettämisen äärelle niin monen yhteisen vuoden jälkeen!» hän tähdensi.

Tohtorin sanoja myötäillen Máriddjá kippasi leukaansa ylös alas ja sanoi sitten: »Paitti että minun ukko on kyllä ottanu kaikki koiransa ite hengiltä, ja usko pois, hän on herkkä mies! On tykänny ihan ylettömästi melekeen joka elukasta. Ja pillittäny toki vähäsen, kun on luullu ettei kukkaan näe, sehän on selevä – mutta eipä aikaakaan kun ukko on taas ollu kuin uusi!»

Lääkärin leuka lokshti. »Mutta et kai sinä nyt tätä voi kotieläimen lopettamiseen verrata? Tarkoitan, että ... » Silmät olivat lautasenkokoiset, ja hän oli jo vähällä hukata ammattimaisuutensa. » ... ethän sinä nyt sentään mikään koira ole vaan hänen vaimonsa! Olen varma, ettei se ole ... » Tohtori vaikeni kesken lauseen. Sitten hän taas kokosi itsensä ja jatkoi asiallisella äänensävyllä, päättäväisesti kuolemantuomioiden jakoon tarkoitettuja käyviä rutiineja seuraten. »No niin. Miten teidän asianne siis ovat? Asutteko senioritalossa vaiko kenties vielä kotona, ja käykö teillä kotihoito?»

Máriddján sydän teki kunnan loikan rintakehässä, suussa maistui kenkäheinä, ja hänen sanansa tulivat lyhyinä ja hätäisinä.

»Ei, ei meillä mittään kotihoitoja tarvita. Ei ukon kanssa tykätä, jos nurkissa ramppaa vierasta väkeä. Hyvin me pärjäämmä, oikiastaan vallan sikamaisen hyvin. Ikinä ei ole ollu niin minkään sortin avulle tarvetta. Yhtään ei olla höperöitä tahi sairaita, kumpikaan meistä», hän ilmoitti lääkärille, unohtaen täysin, mitä hänen omasta terveydentilastaan oli vasta todettu.

Skruvlenius selvitteli kurkkuaan hermostuttavan pitkään ja painoi etusormen leualleen pohdiskelun merkiksi.

»Olen kuitenkin sitä mieltä, Maria, että pidetään yhteyttä ja katsotaan, kuinka sinä pärjäilet tästä eteenpäin. Kuten sanottu,

on paljonkin mitä vielä voidaan tehdä – vaikka lopputulema onkin väistämätön», hän sanoi varovasti mutta selväsanaisesti.

»Jaa, tämä olikin kai sitten tässä», Máriddjá totesi ja nousi kömpelösti epäergonomisesta istuinkalusteesta. Polvet naksuivat, kun hän kumartui noukkimaan piponsa lattialta vetääkseen sen hiusten peitoksi.

»Jos niin sanot. Meillähän on sinun yhteystietosi, joten soitellaan parin päivän päästä, kun olet ehtinyt vähän sulatella tätä kaikkea.»

Tohtori ojensi taas kätensä Máriddjáa kohti. Máriddjá vastasi eleeseen niistämällä perusteellisesti paperinenäliinaan, jonka lääkäri oli ennakoivasti hänelle antanut heti tapaamisen aluksi – ja ojensi sitten nenäliinan takaisin punatukkaiselle naiselle. Pienet, kiiltävät salamanterit kasvojen yläosassa näyttivät tyrmistyneiltä, mutta tohtori tointui saman tien, otti paperin vastaan ja sanoi näkemiin. Syöpälääkäri Runa Skruvlenius katseli pienikokoisen vanhuksen perään, joka itsekseen mutisten ja takki auki viipotti marmorilattian poikki kuin takkuinen varis vastatulessa. Tuolla tädillä on kyllä muitakin vaivoja kuin vain ruumiillisia, hän ajatteli salamanterit laiskasti vaihdevuosisyökyjen lämmössä nuokkuen.

Máriddjá kiiruhti sairaalan käytäviä pitkin kohti uloskäyntiä niin nopsaan kuin vääret sääret häntä veivät. Matkalla pysäkillle, jolle bussi kolmen vartin kuluttua pysähtyi, hän kaivoi ikälopon matkapuhelimensa toppatakin taskusta – ja heitti sen roskakoriin.

Yksikään sielu ei saisi tietää tästä yhtikäs mitään. Tämä paska oli Máriddján ja hänen luojansa välinen asia.

Eikä kukaan vastaisi vihreän tohtorin yhteydenottoyrityksiin. Soittoääni, joka kuulosti siltä kuin hyttyslauma olisi imenyt

yliannostuksen elämäntaitoluennoitsijaa, saisi turhaan kaikua ummehtuneessa muovihaudassaan tupakantumppien ja tyhjien karamellipussien seassa. Ja puhelimenpirulaisesta kyllä akku loppuisi ennen kuin Mária djásta.

Se nyt oli ainakin varmaa.

Seuraavana yönä Mária djá havahtui unesta omaan vaikerrukseensa poskirypyt märkinä ja aristavina. Bierä oli kääntynyt hänen puoleensa, miehen raskas käsi lepäsi hänen vyötäröllään.

»Sie näit unta.» Mária dján aviopuoliso katsoi vaimoaan vakavana kuin katolinen pappi, joka on juuri ottanut vastaan aivan erityisen säädyttömän synnintunnustuksen. »Pojasta varmaan...»

Mária djällä oli vieläkin henki kurkussa, mutta käyttäen kaiken tahdonvoimansa hän pakotti hengenvedot tyyntymään.

Vastauksia ei ollut, hän vain katsoi miestänsä silmiin sielu levälään. Puristi Bieran vanhennutta kättä, ja tämä likisti pehmeästi takaisin.

»Minunkin on poikaa ikävä.» Bieran ääni oli yhtä sumea kuin aamunkajo.

He makasivat hiljaa peiton alla pimeässä kasvot vastakkain, ja kummankin ajatukset kaikuivat pikkulapsenmentävässä tyhjiössä, joka ammotti patjalla heidän välissään. Ja Mária djá ajatteli, että pojan pienen lämpöisen jalkapohjan olisi pitänyt painua hänen kämmentään vasten. Paitsi että nyt poika olisi tietysti ollut jo aikuinen mies, jonka jalka ei olisi mahtunut Mária dján kämmeneen, eikä sellainen nukkuma-asento olisi muutenkaan ollut järin miellyttävä. Jos poika nyt edes olisi nukkunut heidän kanssaan samassa sängyssä – ja eihän hän tietenkään olisi. Hän olisi saanut nukkua keittiösohvassa, joka oli ehkä vähän

lyhyemmänpuoleinen, mutta Mariddja olisi pannut tyynyn hänen pohkeittensa alle, jottei verenkierto salpautuisi jalkojen roikkuessa sohvan laidan yli. Ja villasukat jalkaan. Mariddja olisi todellakin pitänyt huolen, että pojalla olisi kunnolla lämmintä jalassa, jos kintut herranjestas sentaan killuisivat nukkumapai-kan ulkopuolella. Jos jalkoja paleli nuorena, siitä seurasi kolotusta vanhana, sen tiesivät kaikki.

»Menihan siellä lasaretissa hyvin tannaan, niin kun sie sanoit?» Biera kuulosti siltä kuin olisi jo enemmän unessa kuin valveilla.

Mariddja tihrusti Bieraa likinakoisilla silmillaan ja oli sitten haukottelevinaan. Hän taputti ukon kammenselkaa rauhoittelevasti.

»Hiton hyvin siellä meni, minä olen terve kuin vuohipukki. Ei niin mittaan syytä murehtia!»

Mariddja pussasi Bieran peukalonkynnta ja pyörähti sangysssa kauemmas niin ettei mies huomaisi, mitä hänen kasvoillaan haalyi. Bieran käsi lepäsi vieläkin hänen uumallaan, ja kuulosti siltä, että puoliso oli nukahtanut uudelleen; kuului rohisevia ukonania ja raskaita uloshengityksia varisevien huulten valistsa.

Biera Rija nukkui taas kuin lapsi, ja se yhtä lailla rauhoitti sekä hirvitti hänen vaimoan.

Kun Mariddja käänsi kylkeä, ja hengenvedot alkoivat venyä pitemmiksi, hän olisi voinut vaikka vanhoa tuntevansa pikku Heaika-Jonan untuvaisen ohimon huuliaan vasten. Ja pojan tuoksun.

Mariddja veti sitä sisäänsä, niin kuin naaraselain nuuhkii nukku-
kuvan poikasensa hajua. Hän antoi ajatustensa haihtua ilmaksi, hiilidioksidiksi ja kivistavaksi hiljaisuudeksi; sen juuri oli hänen navassaan.

Biera hukkaa puukkonsa ja Mariddja järkensä

He asuivat parinkymmenen kilometrin päässä kylältä, tunturissa, jonka korkeus merenpinnasta oli varsin huomattava. Sarvesoavvien tunturikylassa oli tupia ja torppia siellä täällä kippuraisen pikkutien varressa yhtä kippuraisessa koivikossa iakaiden kuusipuiden lomassa. Ylinna rinteessä sijaitsevista taloista näkyi aina Guovddoon, kunnan ainoaan taajamaan asti. Talvisin kimmelsivät laskettelurinteen valot ylös Sarvesoavvien kuin joulukuusenvalojen nauhat.

Siellä tunturinrinteessa Biera ja Mariddja Rijalla oli oma mökkinsä. Eivät he paljoa omistaneet, kaksi huonetta ja keittiön sekä muutaman ulkorakennuksen, mutta oli heillä senttaan toimiva vesiklosetti ja lautasantenni. Talon ulkolaudoitus olisi ehkä kaivannut muutaman kerroksen tuoretta maalia, etelanpuoleinen seinä varsinkin, mutta Rijojeen itsensä mielestä sellainen oli toisarvoista, ellei peräti turhaa. Pihatiekin olisi saattanut kaivata muutaman lapiollisen soraa, mutta eipä sekaan heitä huolettanut. Heille koti riitti, oli aina riittänyt, sellaisena kuin oli.

Talo siis oli ehkä hiukan rempallaan, mutta ei sillä kannattanut paataan vaivata, ehei. Aivan muut asiat huolestuttivat Bieraa.

Hän konyksi polvillaan halkolaatikon vieressä. Lakaisi huolellisesti roskia ja tuhkaa lattiapellin päältä metsonsiivella. Koukkuisia

sormia kolotti tänään, ja se enteili lähestyvää säänmuutosta. Lämpömittaria ikkunalasin toisella puolen tuskin näkyi ruutua vasten nojaavan lumivallin alta. Tunturin yllä ei valo ollut jaksanut tulla esiin tänäänkään. Vain lumipeitteestä himmeänä heijastuva pilvien kajo valaisi päivää. Kimmelsi valjusti kuivissa lumihiutaleissa ja tartutti valkean hämäränsä sieluun. Lämpömittarin elohopeakin oli samaa mieltä, oli kunnan paukkupakkanen.

Kohmeisin sormin Biera ripusti metsonsiiven olkasulkien ympärille kietaistusta remmistä naulaan roikkumaan. Se pyörähti muutaman kierroksen liedestä kohoavassa lämmössä, ja sulat kiilsivät hehkussa. Siipi oli säästetty lattiaharjaksi kotosalille kuten tapana oli, eritoten tulisijan vierustan lakaisemiseen, mutta se alkoi jo näyttää hiukkasan nukkavierulta. Tänä talvena pitäisi siis ampua uusi ukkometso. Tuli räiskähteli uuninluukun takana, ja Biera vilkuili vaimoaan, joka istui keittiöntuolilla tiskipöydän ääressä ja ratkoi radion sävelristikkoo vanhaa särisevää vastaanotinta kuunnellen. Biera pyyhkäisi sotkut rikkakihveliini ja asteli räsymaton poikki roskakorille, joka oli tiskipöydän alla. Märiddjä siirsi musiikin tahdissa vippaavaa villasukkajalkaansa hajamielisesti Bieran tieltä. Vaimo näytti tyytyväiseltä istua nököttäessään siinä kuin pieni varis mukavalla oksalla.

Aivan ristissä naisensa mielialan kanssa – oli Bieran oma olo. Puukko ei ottanut löytyäkseen. Vaikka se oli Bieralle kuin ruumiinosa, aina mukana kuin vyöhön valettuna. Olo oli merkillisen alaston, kuin typistetty, ilman leu'un liikettä vasenta lonkkaa vasten. Monta kertaa päivässä hänen kätensä yleensä sen löysi, kalaa peratessa, leipää voidellessa ja kaikenlaisessa muussa puuhassa, johon oikein hyvä puukko kelpasi. Biera oli sen itse tehnyt

ja tunsi sen muodon ja luonteen läpikotaisin. Vähän väliä käsi työnsi sen takaisin nahkatuppeen kuin itsestään, eikä hän voinut käsittää, mihin oli sen nyt hukannut. Koko juttu oli kerrassaan eriskummallinen, ja itse asiassa vähän karmivakin. Puukon poissaolo hiersi Bieraa – mutta oli eräs toinenkin asia, joka vuoli hänen mielenrauhaansa lastuiksi.

Biera vilkaisu Máriddjáa uudelleen, lyijykynänkärki nojasi liikumatta lehden sävelristikkosivua vasten, aivan kuin vaimo olisi syvissä mietteissä. Máriddjalla oli tupsupipo päässään kuten yleensäkin, ja pitkin selkää valuivat hänen kaksi lettiään harmaina, hiljaisina talvipuroina. Päällään vaimolla oli flanellipaita ja hame sekä essu, joka oli sen näköinen kuin sillä olisi pyyhitty lattioita. Hajamielisesti hän oli Bieran kysymykseen vastannut, että puukko oli *Norrbottens-Kurirenin* päällä kuivalihan viersessä. Ja se oli huomionarvoista se, sillä kumpikin heistä tiesi, että savustettu kuivaliha riippui koukussaan aitassa – niin kuin aina. Eikä heille tullut muita sanomalehtiä kuin *Norrländska socialdemokraten*. Máriddján ilme oli ollut hiukan hassu, kun Biera oli siitä huomauttanut, ja hän oli alkanut höpöttää jotakin Bieran rikkinäisistä kinttaista.

Saattoihan toki olla, että háldit olivat vieneet puukon, Biera pohti. Nehän tekivät sellaista toisinaan. Eikä siitä ollut mitään syytä pillastua. Siinä tapauksessa leuku ilmestyisi pian takaisin, mikäli Biera heikäläisiä yhtään tunsi.

»Lainakkaa toki, mutta mie tartten sen jo kohta takasin», hän sanoi varmuuden vuoksi ääneen – niin hiljaa että huulet tuskin liikkuvat, jalkaa saappaanvarteen työntäessään. Olo oli kuitenkin kaikkea muuta kuin vakuuttunut siitä, että puukko tosiaan oli maanalaisilla – tai siitä, miten vaimon laita oikeastaan oli. Viime aikoina Máriddjá oli ollut jotenkin outo. Jollain tapaa raskasmielinen ja – eriskummallinen. Sen sopivampaa sanaa Biera ei

keksinyt, Mariddja oli viime aikoina kyttytynyt eriskummallisesti. Puhui tämän tästä menneistä, myös niistä vaiheista, joita heillä ei ollut tapana edes mainita. Katketysta ja haavaisista. Ja monta kertaa vaimo oli lausunut senkin, joka oli levännyt melkeinpä vaiettuna heidän valillaan vuosikaudet. Biera kuiskasi tutut tavut hiljaa mielessaan. Tunsii pojan hengen sielussaan, ja hänen vanha sydämensä kuiski joiun ensi säveliä. Sitten hän hieroi otsaansa järkeä kovalla, janteisella kadellaan ja veti lakin paahansa.

»Mie kavasen vähän ulukona.»

Mökin rappusilla, kylmä ilma kuin utuna ymparillaan, Biera mielti Mariddjan muutaman viikon takaista sairaalakyntia. Oliko se sittenkin ollut jotain vakavampaa kuin pelkkä terveystarkastus, kuten vaimo oli väittänyt? Tammikuun jatuulet iski-vat teravat hampaansa Bieran jäseniin – ja sisuksiin. Mariddja ei totta tosiaan ollut oikein oma itsensä. Bieraa hytisytti. Entä jos Mariddja olikin kaynnyt tapaamassa sellaista dementiatohortoria?

Herra don aga, ei kai vaimo vain ollut tulossa lapseksi jälleen?

3

Loppu

*Musteen kahleet kuristavat
suvun, seudut halkaisevat
Kruunun leima korventaa
Kurttusormist kirpoaa*

Joka kerta kun Kaj oli kuluneen vuoden aikana käynyt katso-
massa äitiään, hän oli toivonut, että tämä kuolisi. Eikä häntä
edes hävettänyt. Kukaties äitikin aavisti toiveen ja soi sen pojal-
leen, koska heidän jokaisen tapaamisensa päätteeksi hän tuhautti
nenäänsä osaaottavasti. Aivan kuin olisi tarkoittanut: *valitan, ei
tälläkään kertaa*. Ja sen päälle tuo häilyvä pyylevä nainen nipisti
neitimäisesti suunsa suppuun. Joka ikinen kerta.

Eihän Kaj tietenkään halunnut nähdä äitinsä kärsivän. Päin-
vastoin, hän tahtoi saattaa äidin pehmein askelin kohti juuri sel-
laista rauhaisaa lähtöä, jota jokainen hyvin sairas ihminen var-
masti sisimmässään toivoo.

Ja Kajlle oli todella tärkeää, että äidillä oli mahdollisimman
hyvä olla. Aina kun näytti siltä, että elämänliekki alkoi lepattaa,
hän soitti äidille lempeitä lauluja varpusensilmistä, tähtien sytyt-
tämisestä ja naisista, jotka tahtoivat aukaista ikkunoita. Hän piteli
äitiä kädestä, hymisten – ja hengitellen – lohtua.

MÁRIDDJÁ saa tietää, ettei elä enää kauan. Omapäinen 85-vuotias hyväksyy kohtalonsa rauhallisella raivolla ja keskittyy olennaiseen: kukaan ei saa tietää syöpädiagnoosista, ei etenäkään aviomies Biera, joka sairastaa dementiaa. Perinteisesti saamelaisperheissä nuoret polvet huolehtivat vanhemmista, mutta Máriddjá ja Biera eivät koskaan saaneet lapsia. Aikoinaan heidän perhepiiriinsä kuitenkin kuului pieni poika, jota he rakastivat. Missä poika on nyt? Máriddjällä on kiire saada asiat järjestykseen. Yhdessä Máriddjá ja hänen uusi uskottunsa, puhelinkojeaparaatista konemaisella äänellä vastaileva Sire, laativat suunnitelman.

”Pyyteeton, ainutlaatuinen, lämmin ja henkilökohtainen tarina, joka kiehtoo, lumoo ja jättää syvän jäljen. – Juurten kaipuu, ylpeys, muinainen viisaus ja kansantarinat kulkevat punaisena lankana läpi koko tarinan.”

– P4 VÄSTERNORRLAND

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-49856-9